

УДК 339.5.053.7(477)

DOI: <https://doi.org/10.30838/EP.205.97-102>**Кібальник Л.О.**

доктор економічних наук

Черкаський національний університет ім. Богдана Хмельницького

Kibalnyk Liubov

Dr. of Economic Sc.

Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy

<https://orcid.org/0000-0001-7659-5627>**Черкащенко А.В.**

Черкаський національний університет ім. Богдана Хмельницького

Cherkashchenko Anastasiia

Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy

<https://orcid.org/0000-0002-7323-5199>

АНАЛІЗ ДИНАМІКИ ЕКСПОРТУ ЗЕРНОВОЇ ПРОДУКЦІЇ УКРАЇНИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ ТА ЗАГРОЗ

У статті досліджено динаміку міжнародної торгівлі товарами України протягом 2017–2024 рр., її зміни внаслідок світової пандемії та повномасштабного вторгнення. Обґрунтовано вплив вартісних обсягів експорту продукції сільського господарства на зовнішню торгівлю товарами. Визначено зернові культури як головний товар аграрного сектору України та розкрито особливості розвитку міжнародної торгівлі зерновою продукцією під впливом викликів та загроз в період російсько-української війни. Окреслено фактори, які позначилися на виробництві зернових культур. Схарактеризовано як скорочення площ сільськогосподарських угідь та валових зборів вплинули на обсяги експорту зернової продукції. Сформовано висновок, що незважаючи на воєнні дії в країні, сектор сільського господарства зміг адаптуватися до ринкових умов та зберіг свою стійкість. Проте, зростання обсягів експорту сільськогосподарської продукції України викликано підвищенням цін на світовому ринку товарів, а не внаслідок внутрішнього збільшення виробничих потужностей.

Ключові слова: міжнародна торгівля; сільське господарство; експорт; динаміка; товари; аграрна продукція; зернові культури; валовий збір.

ANALYSIS OF THE DYNAMICS OF UKRAINE'S GRAIN EXPORTS AMID CONTEMPORARY CHALLENGES AND THREATS

The article investigates the dynamics of Ukraine's international trade in goods from 2017 to 2024. It outlines an upward trend in the volume of goods exports from 2017 to 2019, with the indicator reaching its maximum value in 2021. The global pandemic and military actions in Ukraine caused a 45% reduction in foreign trade volumes. The resumption of operations in Ukrainian seaports in 2024 stabilized the negative situation. The paper highlights favorable advantages for the development of the national agrarian sector and the country's participation in international cooperation.

The impact of the value of agricultural exports on foreign trade and the formation of Ukraine's GDP is substantiated. It is determined that the share of agricultural products demonstrated growth throughout the analyzed period, particularly during 2022–2024. Cereal crops are identified as the main commodity of Ukraine's agrarian sector, with their share consistently exceeding 60%. Special attention is paid to the specific features of international trade in grain products under the influence of challenges and threats during the Russo-Ukrainian War. A set of factors that negatively affected grain production is identified. Specifically, there was a reduction in sown areas and gross yield of agricultural products. The paper outlines how changes in these indicators influenced the volume of grain exports.

The study employed general scientific methods of analysis and synthesis, comparison, classification, and systems analysis. Analytical indicators of dynamics were calculated based on statistical data.

It is concluded that all the studied indicators demonstrated a common upward trend during 2017–2019 and reached maximum values in 2021. The agrarian sector was able to adapt to market conditions and maintained its resilience despite the military actions in the country. However, the increase in the volume of agricultural exports from Ukraine was caused by rising prices on the world commodity market, and not by an internal increase in production capacities. The reason for this is that gross grain yields and sown areas have not yet reached pre-war levels.

Keywords: international trade; agriculture; export; dynamics; goods; agricultural products; grain crops; gross harvest.

JEL classification: F14, Q17.

ISSN друкованої версії: 2224-6282

ISSN електронної версії: 2224-6290

© Кібальник Л.О., Черкащенко А.В., 2025

Постановка проблеми. Міжнародна торгівля є невід'ємною частиною інтеграції держави у процеси глобалізації, рушійною силою економічного зростання країни та способом задоволення потреб суспільства. Сьогодні на зовнішньоторговельну діяльність України впливають економічні, політичні, військові, гуманітарні та суспільні фактори. Після повномасштабного вторгнення на територію України у лютому 2022 року, економічний добробут країни зазнав значних втрат. За оцінкою Мінекономіки реальний ВВП скоротився на 29,2%, а вартісні обсяги зовнішньої торгівлі товарами зменшилися на 32,53% порівняно з 2021 роком. Актуальним питанням сьогодення є визначення галузі національної економіки та групи товарів, які забезпечують економічну підтримку держави в умовах сучасних військових викликів та загроз. Тому доцільним є аналіз обсягів експорту товарів України, визначення товарної групи, яка має найбільшу питому вагу в загальному експорті у передвоєнний та воєнний період.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасний стан міжнародної торгівлі України схарактеризовано та окреслено у публікаціях вітчизняних науковців та практиків. Дослідженням зовнішньоекономічної діяльності займалися Милашко О.Г. [1], Батракова Т.І. [2], Солоп А. [3]. Аналіз міжнародної торгівлі України товарами сільського господарства здійснювали науковці Федюк В. [4], Лупенко Ю., Патики Н. [5], Решетило В., Островський І. [6], Можайкіна Н. [6], Наконечна К.В., Якубовська Я.В. [7], Федуняк., Гурська І. [8] і багато інших вітчизняних економістів.

Водночас у науковій літературі недостатньо розкрито особливості тенденцій розвитку зовнішньої торгівлі зерновими культурами під впливом викликів і загроз в період російсько-української війни.

Метою статті є виявлення особливостей динаміки експорту зернової продукції України в умовах сучасних викликів та загроз.

Викладення основних результатів дослідження. Україна долучається до світових геоekonomічних процесів через активну участь у міжнародній торгівлі. Саме експортна діяльність є джерелом валютних

надходжень та забезпечує позитивне торговельне сальдо, зростання ВВП країни, її економічне піднесення. Розвиток зовнішньоторговельних зв'язків відображає позицію світової спільноти щодо якісних показників української продукції, її місце на світовому ринку товарів [2].

Вартісні обсяги експорту товарів, що характеризують масштаби міжнародної торгівлі України наведені в табл. 1. У період з 2017 по 2021 рік відбулося стабільне зростання експортного потенціалу України. Обсяги торгівлі товарами зростали щорічно в середньому на 10,98%. За даними Державної служби статистики у 2021 році показник досяг рекордної позначки – 65,8 мільярда доларів США. При цьому, експорт товарів зріс на 22,44 млрд дол США або на 51,68%. Головним стимулюючим фактором зростання стало повне впровадження Поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі з Європейським Союзом у 2017 році. Це забезпечило можливість доступу до одного з найбільших світових ринків (150 млн споживачів); скоротило вартість та тривалість митних процедур; підвищило якість продукції згідно європейських санітарних та фітосанітарних вимог. Вихід сертифікованої української продукції на ринок Європейського Союзу став підґрунтям для укладання нових торговельних угод із іншими країнами світу [7].

Згідно табл. 1 світова пандемія COVID-19 спричинила незначне скорочення обсягів експорту товарів у 2020 році. Показник темпу приросту набув від'ємного значення і склав – 1,65%. Повномасштабне вторгнення у лютому 2022 року спричинило падіння економіки держави. Обсяги експорту товарів України в порівнянні із 2021 роком скоротилися на 32,5%. Від'ємна тенденція продовжувала спостерігатись у 2023 році. За результатами другого року війни експорт зменшився на 45% в порівнянні з передвоєнним роком. Серед причин слід відмітити логістичні обмеження, значні руйнування інфраструктури та втрату контролю над частиною території держави.

Таблиця 1

Динаміка вартісних обсягів експорту товарів України та сільськогосподарської продукції з 2017 по 2024 рік

Показник	Рік							
	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Обсяг експорту товарів України, млрд дол США	43,43	47,33	50,05	49,23	65,87	44,44	36,19	41,73
Темп приросту обсягу експорту товарів, %	-	8,99	5,75	-1,65	33,8	-32,53	-18,58	15,33
Обсяг експорту с/г продукції (група I та II), млрд дол США	10,32	11,10	14,19	13,07	16,88	14,94	13,10	15,17
Частка с/г продукції в загальному обсязі експорту, %	23,77	23,44	28,35	26,55	25,63	33,63	36,2	36,35
Темп приросту обсягу експорту с/г продукції, %	-	7,48	27,89	-7,89	29,16	-11,48	-12,35	15,82
Обсяг експорту зернових культур України, млрд дол США	6,50	7,24	9,63	9,42	11,84	9,17	8,31	9,42
Частка зернових культур в обсязі експорту с/г продукції, %	62,98	65,25	67,88	72,05	70,15	61,37	63,41	62,08
Темп приросту обсягу експорту зернових культур, %	-	11,36	33,05	-2,24	25,76	-22,57	-9,42	13,38

Джерело: розраховано та складено авторами за даними [9]

У 2024 році падіння зовнішньої торгівлі України було зупинене. Відбулося зростання обсягів експорту, однак лише до рівня 2022 року. Головним фактором стабілізації ситуації стало відновлення функціонування українських морських портів. Якщо у 2023 році загальний експорт морем склав 54,8 млн тон продукції, то у 2024 році показник зріс на 59,12% і досяг позначки 87,2 млн тон [10].

Сприятливі кліматичні умови, наявність природних ресурсів, вигідне територіальне розташування створюють потужний потенціал для розвитку сільського господарства в Україні, підвищуючи конкурентоспроможність українських агровиробників на міжнародних ринках. Окреслені переваги є ключовими передумовами для визначення провідної ролі сільського господарства у національній економіці України. Саме розвиток цієї галузі може сприяти підвищенню рівня конкурентоспроможності держави, збільшити валютні надходження, зміцнить політико-економічні позиції в геоекономічному просторі, стимулюватиме загальне економічне зростання [5].

Стратегічне значення має як розвиток національного аграрного сектору, так і інтеграція держави у систему міжнародного співробітництва в сфері сільського господарства. На світовому ринку країна є не лише потужним експортером аграрної продукції, а й повноцінним партнером у глобальних ініціативах продовольчої безпеки світу. Міжнародна діяльність охоплює співпрацю із світовими організаціями, країнами-партнерами та фінансовими інституціями. З 2008 року Україна є активним членом світової організації торгівлі, стала 179-м учасником Міжнародного фонду

сільськогосподарського розвитку в кінці 2024 року та була обрана до складу ради ФАО ООН [1].

Сільське господарство займає третє місце серед галузей національної економіки за обсягом формування ВВП країни. Так, у 2019 році частка в загальній структурі ВВП склала 9%, а середньорічний темп зростання до 2020 року складав 2,6%. За підсумками 2021-2022 рр. аграрний сектор знаходився на другому місці у структурі економіки за внеском у ВВП України – 10,89% та 8,22% відповідно [3].

На основі показників, представлених в табл. 1, щодо змін обсягів експорту товарів та сільськогосподарської продукції України упродовж 2017-2024 рр. побудовано діаграму задля візуалізації наявних тенденцій (рис. 1).

Згідно рис. 1, частка сільськогосподарської продукції в загальному обсязі експорту товарів України поступово зростала з 2017 по 2024 рік. Незначні коливання спостерігалися у 2020 та 2021 рр. внаслідок стрімкого поширення світом пандемії COVID-19. Попри повномасштабне вторгнення в Україну та окупацію території упродовж 2022-2024 рр., питома вага аграрної продукції демонструвала зростання та коливалась в межах від 33% до 36% від загального обсягу експорту товарів. Це, в свою чергу, засвідчує, що сільське господарство є потужним сектором національної економіки України. В той час, як інші галузі національного господарства зазнали значного падіння, аграрний сектор зміг підтримати українську економіку. Однак, це не означає, що сільське господарство країни не зазнало потрясіння та втрат.

Рис. 1. Динаміка обсягів експорту сільськогосподарської продукції з 2017 по 2024 роки

Джерело: побудовано авторами за даними [9]

У 2021 році зафіксовано найбільший вартісний обсяг експорту продукції сільського господарства – 16,9 млрд дол США, що на 29,16% більше в порівнянні з попереднім роком. Внаслідок збройної агресії Росії проти України у 2022 році обсяги зовнішньої торгівлі аграрною продукцією скоротилися на 1,9 млрд дол

США (-11,48%). За результатами 2023 року, досліджуваний показник зменшився ще на 1,8 млрд дол США (-12,35%). Дані табл. 1 підтверджують, що темпи скорочення обсягів торгівлі продукцією сільського господарства (-11,48%) менші ніж темпи падіння обсягів експорту товарів України загалом (-32,53%). Аграрний

сектор продемонстрував вищий рівень стійкості до зовнішніх шоків та зберіг домінуючу роль у товарній структурі українського експорту в умовах війни. За підсумками третього року військових дій, вартісні обсяги експорту товарів сільського господарства країни зросли на 15,82%. Окрім цього, у 2024 році показник перевищив результат передвоєнного 2020 року на 2,1 млрд дол США (16%).

Необхідно зацентувати увагу на тому, що протягом аналізованого періоду домінуючу позицію в експорті аграрної продукції зберігали зернові культури. Їх питома вага завжди перевищувала 60%, а щорічне зростання здійснювалося інтенсивніше у порівнянні із загальним обсягом експорту товарів – 16,18% проти 10,98%. Отже, можна стверджувати, що саме обсяги торгівлі зерновими культурами найістотніше впливають на зовнішню торгівлю товарами України.

Сьогодні Україна є одним із найбільших постачальників аграрної продукції в Європу, за що в свій час країна отримала назву «житниці Європи». Українські пшениця, кукурудза, ячмінь та ріпак мають попит у 170 країнах світу. Згідно рис. 1, у 2017 році експорт зернових приніс 6,5 млрд доларів США, а це 15% від загального експорту товарів держави. За даними Продовольчої і сільськогосподарської організації ООН (FAO) у 2017 році Україна посіла шосту сходинку в рейтингу зернових експортерів [7].

Протягом 2017-2019 рр. вартісні обсяги експорту зернових культур зростали. Проте, пандемія COVID-19 спровокувала скорочення показника на 1,65%.

Тенденція максимальних показників у 2021 році також була характерною для зернової продукції. Обсяг експорту досяг 11,84 млрд дол США, це становило 18% від зовнішньої торгівлі товарами країни.

Внаслідок вторгнення у 2022 році зовнішня торгівля зерновими культурами скоротилася на 2,67 млрд дол США або на 22,6%. У 2023 році негативна тенденція продовжувала зберігатися. Від'ємний темп приросту збільшився ще на 9,42%. Головними факторами впливу стали зростання цін на складники собівартості вирощування, блокада портів, окупація та замінування територій. Однак, зусиллями українських аграріїв у 2024 році обсяги експорту зернової продукції зросли до рівня 2020 року – 9,42 млрд дол США.

До початку повномасштабної війни Україна володіла 10% світових найбільш продуктивних чорноземів. Війна в країні згенерувала такі нові загрози та виклики для аграрного сектору: втрата та замінування земельних ресурсів, висока плинність кадрів через збільшення кількості внутрішньо переміщених осіб, мобілізація агропрацівників, втрата інфраструктурних об'єктів, посилення невизначеності ринкових умов як на ціну готової продукції, так і на складники собівартості українського зерна. Всі вищезазначені фактори негативно позначаються на виробництві зернових культур, що відповідно впливає на зменшення обсягів експорту України та її ВВП [11]. Статистичні дані про посівні площі та валовий збір зернової продукції наведені в табл. 2.

Таблиця 2

Зміна посівних площ та обсягу виробництва зернових культур України в 2017 – 2024 рр.

Рік	Площа посівна уточнена, тис. га	Площа зібрана, тис. га	Темп приросту зібраних площ, %	Обсяг виробництва, тис. ц	Абсолютна зміна(+,-) валового збору, тис. ц	Темп приросту обсягу виробництва, %
2017	14 623,6	14 560,3	-	619 166,6	-	-
2018	14 839,4	14 794,1	1,6	700 565,3	81 398,7	13,15
2019	15 318,1	15 291,9	3,4	751 432,0	50 866,7	7,26
2020	15 392,2	15 282,9	-0,1	649 333,9	-102 098,1	-13,59
2021	15 994,8	15 948,4	4,4	860 104,4	210 770,5	32,46
2022	12 171,1	11 772,9	-26,2	538 637,1	-321 467,3	-37,38
2023	10 984,6	10 835,9	-8,0	597 722,2	59 085,1	10,97
2024	11 138,9	11 106,4	2,5	562 460,0	-35 262,2	-5,90

Джерело: складено авторами за даними [9]

Згідно табл. 2, площа сільськогосподарських угідь з 2017 по 2021 рік зростала в середньому щорічно на 1%. З початком повномасштабного вторгнення загальний обсяг посівних площ у сільському господарстві країни скоротився на 4175,5 тис га або на 26,2%. За результатами збору врожаю 2024 року земельний потенціал сільського господарства України знизився на 30%. Причиною цьому є те, що близько 18% угідь перебувають під окупацією ворога, ще на близько 6% земель ведуться активні бойові дії. Деокуповані сільськогосподарські угіддя не можуть бути використані за

призначенням через високий рівень забруднення хімічними речовинами та вибуховими відходами. Це спричинило деградацію ґрунтів, зниження врожайності, підвищення рівня забрудненості водних ресурсів, які є важливими в сільському господарстві [11].

Скорочення посівних площ сільського господарства країни впливає на валовий збір аграрної продукції, зокрема зернових культур. З метою окреслення наявних тенденцій, побудовано діаграму (рис. 2).

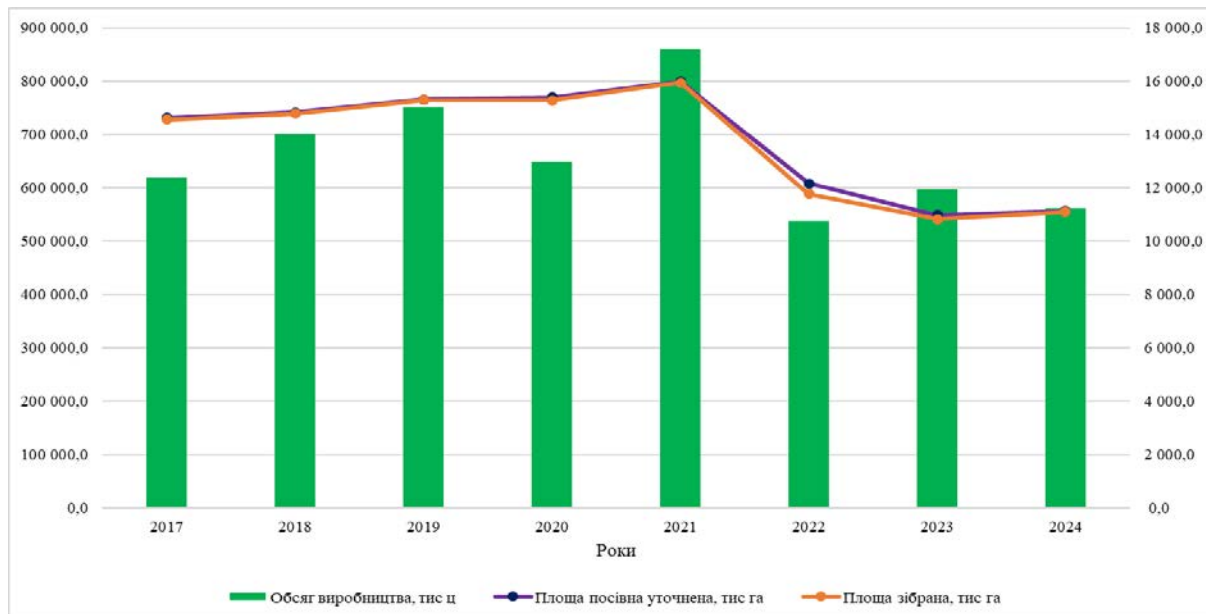

Рис. 2. Динаміка обсягу виробництва зернових культур України та посівних площ з 2017 по 2024 роки
Джерело: побудовано авторами за даними [9]

Побудовані діаграми засвідчують (рис. 1 та рис. 2), що зростання вартісних обсягів експорту зернових культур здійснювалося за рахунок збільшення як кількості сільськогосподарських угідь, так і обсягів виробництва. Тенденція максимальних значень у 2021 році поширювалася і на валовий збір зернових. Абсолютний приріст склав 210,8 млн ц, що на 32,46% більше ніж у 2020 році.

У 2022 році обсяг виробництва скоротився на 321,5 млн ц (37,4%) у порівнянні із довоєнним 2021 роком. На кінець 2024 року валовий збір знизився на 34,6%. Варто зазначити, що у 2022 році темп зниження обсягів виробництва (37,38%) є вищим за темп скорочення торгівлі зерновими культурами (22,57%). Однією із причин є наявність залишків продукції, яка була зібрана у 2021 році та зберігалася на складах аграріїв, з метою її реалізації за більш вигідними цінами у 2022 році. Проте, воєнні дії вплинули на погіршення цінової ситуації в країні у перший рік війни. Окупація територій; забруднення сільськогосподарських угідь та недоотримання додаткових фінансових ресурсів для проведення посівної, періоду вирощування та жнив скоротили виробничі можливості сільського господарства України. За три роки війни показники посівних площ та обсягу виробництва зернових культур не досягли навіть рівня 2017 року.

Висновки. Отже, тенденція зростання упродовж 2017 – 2019 рр. та максимальні значення у 2021 році притаманна для всіх досліджуваних показників – обсягу експорту товарів загалом, валовому збору, посівним площам та обсягам зовнішньої торгівлі сільськогосподарською продукцією. Незважаючи на виклики та загрози війни, економічні структурні проблеми, сектор сільського господарства продемонстрував стійкість та здатність адаптуватися до ринкових умов та реалій сьогодення. Держава зберегла позицію важливого гравця на світовому сільськогосподарському ринку. Після початку повномасштабної війни в Україні, обсяги експорту аграрної продукції не зазнали суттєвого скорочення в порівнянні з зовнішньою торгівлею товарами загалом. Однак, негативні фактори впливу скоротили посівні площі та валовий збір зернових культур. Ці показники навіть не досягли рівня довоєнного періоду. Збільшення вартісних обсягів експорту аграрної продукції відбувається виключно завдяки підвищенню цін на світовому ринку товарів, а не внаслідок внутрішнього нарощення виробничих потужностей. Доцільно розробити механізми державного стимулювання розвитку сільського господарства, які забезпечать зростання обсягів виробництва та подальше нарощення експортного потенціалу України.

Список використаних джерел:

1. Милашко О. (2021). Статистичне дослідження стану та розвитку зовнішньої торгівлі України. Вісник соціально-економічних досліджень : зб. наук. праць. Одеса: ОНУ, № 1(76). С. 191–202 DOI: [https://doi.org/10.33987/vsed.1\(76\).2021.191-202](https://doi.org/10.33987/vsed.1(76).2021.191-202)
2. Батракова Т. (2023). Сучасний стан зовнішньої торгівлі України в умовах економічної нестабільності. Цифрова економіка та економічна безпека, № 4(04). С. 56-62. URL: <https://repository.sspu.edu.ua/handle/123456789/13346>
3. Солоп А. (2023). Аналіз векторів ключових макроекономічних трансформацій України в період сучасних викликів та загроз. Економіка та суспільство, № 56. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-13>
4. Федюк В. (2021). Аналізування експортної та імпоротної діяльності підприємств аграрного сектору України. Траекторія Науки Path of Science, Vol. 7. No. 1. С. 6014-6021. URL: <https://ideas.repec.org/a/pos/journal/66->

4.html

5. Лупенко Ю., Патица Н. (2019). Роль інновацій у забезпеченні конкурентоспроможності України на світових ринках сільськогосподарської продукції. *Агросвіт*, Т. 11. С. 16–23. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2019.11.16>
6. Решетило В., Островський І., Можайкіна Н. (2020). Міжнародна торгівля аграрною продукцією: сучасні тренди та проблеми продовольчої безпеки України. *Агросвіт*, № 12. С. 4–9. DOI: [https://doi.org/10.32702/2306\(6792.2020.12.4](https://doi.org/10.32702/2306(6792.2020.12.4)
7. Наконечна К.В., Якубовська Я.В. (2018). Експорт сільськогосподарської продукції України в умовах функціонування зони вільної торгівлі з ЄС. *Ефективна економіка*, № 12. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2018.12.96>
8. Федуняк І., Гурська І. (2020). Розвиток зерновиробництва, як основа забезпечення продовольчої безпеки в умовах глобалізму. *Ефективна економіка*, № 5. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.5.78>
9. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
10. Свириденко Ю. (2024). Відділ зв'язків з громадськістю та засобами масової інформації. Український експорт у 2024 році зріс на 13,4% до \$41 млрд. Міністерство економіки, довкілля та сільського господарства України. URL: <https://surli.cc/iujxmn>
11. Бондар, О.Б., Мельник, Є.Є., Погорелова, О.М., Бицюра, Л. О., Головатюк, Л.М. (2025). Аналіз результатів впливу військових дій на довкілля та інфраструктуру України. *Науковий вісник НЛТУ України*, Т. 35. № 1. 60-67. DOI: <https://doi.org/10.36930/40350108>

References:

1. Mylashko, O. (2021). Statystychnе doslidzhennia stanu ta rozvytku zovnishnoi torhivli Ukrainy [Statistical study of the state and development of foreign trade of Ukraine]. *Bulletin of socio-economic research: collection of scientific works*. Odesa: ONU, No. 1(76). Pp. 191–202 DOI: [https://doi.org/10.33987/vsed.1\(76\).2021.191-202](https://doi.org/10.33987/vsed.1(76).2021.191-202) [in Ukrainian].
2. Batrakova, T. (2023). Suchasnyi stan zovnishnoi torhivli Ukrainy v umovakh ekonomichnoi nestabilnosti [The current state of Ukraine's foreign trade in conditions of economic instability]. *Digital Economy and Economic Security*, No. 4(04). Pp. 56-62. Retrieved from: <https://repository.sspu.edu.ua/handle/123456789/13346> [in Ukrainian].
3. Solop, A. (2023). Analiz vektoriv kliuchovykh makroekonomichnykh transformatsii Ukrainy v period suchasnykh vyklykiv ta zahroz [Analysis of the vectors of key macroeconomic transformations of Ukraine in the period of modern challenges and threats]. *Economy and Society*, No. 56. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-13> [in Ukrainian].
4. Fediuk, V. (2021). Analizuvannia eksportnoi ta importnoi diialnosti pidpriemstv ahrarynoho sektoru Ukrainy [Analysis of export and import activities of enterprises in the agricultural sector of Ukraine]. *Traektorii Nauki Path of Science*, Vol. 7. No. 1. Pp. 6014-6021. Retrieved from: <https://ideas.repec.org/a/pos/journl/66-4.html> [in Ukrainian].
5. Lupenko, Yu., & Patyka, N. (2019). Rol innovatsii u zabezpechenni konkurentospromozhnosti Ukrainy na svitovykh rynkakh silskohospodarskoi produktsii [The role of innovations in ensuring Ukraine's competitiveness in global agricultural markets]. *Agrosvit*, Vol. 11. Pp. 16–23. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2019.11.16> [in Ukrainian].
6. Reshetylo, V., Ostrovskiy, I., & Mozhaikina, N. (2020). Mizhnarodna torhivlia ahrarynoiu produktsiieiu: suchasni trendy ta problemy prodovolchoi bezpeky Ukrainy [International trade in agricultural products: current trends and problems of food security in Ukraine]. *Agrosvit*, No. 12. Pp. 4–9. DOI: [https://doi.org/10.32702/2306\(6792.2020.12.4](https://doi.org/10.32702/2306(6792.2020.12.4) [in Ukrainian].
7. Nakonechna, K.V., & Yakubovska, Ya.V. (2018). Eksport silskohospodarskoi produktsii Ukrainy v umovakh funktsionuvannia zony vilnoi torhivli z YeS [Export of agricultural products of Ukraine under the conditions of the functioning of the free trade zone with the EU]. *Effective Economy*, No. 12. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2018.12.96> [in Ukrainian].
8. Feduniak, I., & Hurska, I. (2020). Rozvytok zernovyrobnytstva, yak osnova zabezpechennia prodovolchoi bezpeky v umovakh hlobalizmu [Development of grain production as a basis for ensuring food security in the conditions of globalization]. *Effective Economy*, No. 5. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.5.78> [in Ukrainian].
9. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy [State Statistics Service of Ukraine]. Retrieved from: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
10. Svyrydenko, Yu. (2024). Viddil zviazkiv z hromadskistiu ta zasobamy masovoi informatsii. Ukrainyskyi eksport u 2024 rotsi zris na 13,4% do \$41 mlrd [Public Relations and Media Department. Ukrainian exports in 2024 grew by 13.4% to \$41 billion]. Ministry of Economy, Environment and Agriculture of Ukraine. Retrieved from: <https://surli.cc/iujxmn> [in Ukrainian].
11. Bondar, O.B., Melnyk, Ye.Ie., Pohorielova, O.M., Bytsiura, L. O., Holovatiuk, L.M. (2025). Analiz rezultativ vplyvu viiskovykh dii na dovkillia ta infrastrukturu Ukrainy [Analysis of the results of the impact of military actions on the environment and infrastructure of Ukraine]. *Scientific Bulletin of the National Technical University of Ukraine*, Vol. 35. No. 1. 60-67. DOI: <https://doi.org/10.36930/40350108> [in Ukrainian].

Дата надходження статті: 05.09.2025 р.

Дата прийняття статті до друку: 22.09.2025 р.